

WPROWADZENIE

W związku z wejściem z dniem 1 maja 2004 r. Polski do grona państw członkowskich Unii Europejskiej normy prawa unijnego zyskały moc wiążącą w naszym kraju i wywierają przemożny wpływ na polski porządek prawny. Jednym z istotnych obszarów prawa, na których jest to widoczne, jest szeroko rozumiane prawo karne. Samodzielność jurysdykcyjna sądów polskich w sprawach karnych podlega już nie tylko ograniczeniom wynikającym z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, lecz także wiążą je orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości UE w Luksemburgu.

W sferze procesu karnego początkowo podstawowym narzędziem współpracy w sprawach karnych w ramach trzeciego filaru Unii Europejskiej były decyzje ramowe wydawane w oparciu o art. 34 ust. 2 Traktatu o Unii Europejskiej. Sztandarym przykładem takiej współpracy była decyzja ramowa Rady UE z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób pomiędzy państwami członkowskimi, której postanowienia zostały implemmentowane do polskiego kpk. Jej śladem podążały inne decyzje ramowe, których celem było usprawnienie współpracy w sprawach karnych w ramach Unii, takie jak decyzja ramowa Rady z 24 lutego 2005 r. w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania kar o charakterze pieniężnym, decyzja ramowa z 6 października 2006 r. w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania nakazów konfiskaty czy też decyzja ramowa z dnia 23 października 2009 r. w sprawie stosowania przez państwa członkowskie Unii Europejskiej zasady wzajemnego uznawania do decyzji w sprawie środków nadzoru stanowiących alternatywę dla tymczasowego aresztowania.

Obecnie podstawowym narzędziem współpracy w sprawach karnych w ramach Unii są dyrektywy Rady i Parlamentu wydawane w oparciu o art. 82 ust. 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE). Przewidują one możliwość ustanowienia norm minimalnych, które miałyby zastosowanie w państwach członkowskich, w celu ułatwienia wzajemnego uznawania wyroków i orzeczeń sądowych, jak również usprawnienia współpracy policyjnej i wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych o wymiarze transgranicznym. Dyrektywy zaczęły więc dostrzegać w ramach współpracy w sprawach karnych także gwarancje praw jednostki. Przejawem tego w odniesieniu do ofiar przestępstw jest dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29 UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw, która zastąpiła wcześniejszą decyzję ramową, a odnośnie praw podejrzanego dyrektywa Parlamen-

tu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności.

Waga wpływu Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i ustawodawstwa unijnego na polskie prawo karne w ciągu dziesięciolecia naszej obecności w Unii stanowiła zasadniczy impetus do przygotowania niniejszego tomu Białostockich Studiów Prawniczych. Zebrane w nim opracowania podzielono na cztery bloki tematyczne. Pierwszy z nich został poświęcony kwestiom ogólnym. Znalazły się w nim studia poświęcone wpływowi decyzji ramowych Rady Unii Europejskiej na kształt prawnokarnego ustawodawstwa w Polsce, wykładni przyjaznej prawu unijnemu w obszarze prawa karnego oraz analiza kształtu sankcji za nieprawidłowe wydatkowanie funduszy UE.

W drugiej części zeszytu, skoncentrowanej na prawie karnym materialnym, odnajdziemy teksty dotyczące przedawnienia karalności przestępstw seksualnych w kontekście prawa UE, implementacji prawa unijnego w zakresie zwalczania nielegalnej migracji oraz problematyki związanej z konwencją Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej.

W ramach bloku poświęconego gwarancjom praw uczestników postępowania w świetle standardów europejskich, czyli w części trzeciej zeszytu, znalazły się opracowania dotyczące zarówno oskarżonego, jak i pokrzywdzonego (ofiary przestępstwa). W tej pierwszej perspektywie mieszczą się artykuły poświęcone zagadnieniom zaskarżania wyroków w trybach konsensualnych, dopuszczalności wznowienia postępowania karnego z powodu orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowiek stwierdzającego naruszenie praw człowieka w podobnej sprawie, prawu podejrzanego do korzystania z pomocy obrońcy czy też tłumacza. Problematyki praw ofiar przestępstw dotyczą opracowania poruszające zagadnienia przesłuchania dzieci czy korzystania przez pokrzywdzonych z pomocy tłumacza. Niejako wspólny mianownik dla obu perspektyw praw jednostki stanowi artykuł analizujący ewolucję mediacji w polskim procesie karnym.

Część czwarta i jednocześnie ostatnia niniejszego zeszytu zawiera publikacje poświęcone Europejskim Regulom Więziennym z 2006 r. w związku z postępowaniem dyscyplinarnym w kodeksie karnym wykonawczym oraz z rozwiązaniami dotyczącymi wykonywania pracy przez osoby pozbawione wolności. W tym bloku tekstów znalazły się również opracowania poświęcone modelowi przekazywania skazanych między państwami Unii Europejskiej oraz standardom wykonywania kary pozbawienia wolności przez matki posiadające małe dzieci.

Autorami opracowań są nie tylko pracownicy naukowcy i doktoranci Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, ale i przedstawiciele środowisk naukowych z wydziałów prawa Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Polskiej Akademii Nauk, Szkoły Głównej Handlowej, Biura Analiz Sejmowych oraz Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego.

Mimo różnej proweniencji Autorów oraz szerokiego zakresu poruszanej problematyki piszący niniejsze słowa pragną wyrazić nadzieję, że ten tom stanowi opracowanie interesujące, a różnorodność zaprezentowanych w nim rozważań mieści się w szerokiej, prounijnej wizji polskiego prawa karnego.

*Cezary Kulesza
Andrzej Sakowicz
Białystok, maj 2014 r.*